

SLUTREPLIK Teorier spelar roll!

ROBERT ÖSTLING

I en replik till min artikel i en tidigare utgåva av *Ekonomisk Debatt* (Östling 2005) kritiserar Hans Lind mig för att studera fel objekt när jag fokuserar på huruvida nationalekonomisk teori är ideologisk (Lind 2005). Lind väljer att definiera begreppet ideologisk på ett sådant sätt att en vetenskaplig teori per definition inte kan vara ideologisk. Det finns många tänkbara definitioner av ”ideologisk” och viktigare än att diskutera den rätta betydelsen är att vara tydlig med vilken aspekt som avses. Lind fokuserar på en betydelse av ideologisk som innebär att det bara är nationalekonomer som kan vara ideologiska, inte teorierna de använder sig av. Låt mig därför nämna ett konkret exempel som illustrerar varför vi inte bara bör oroa oss över huruvida

forskare är ideologiska, utan också över huruvida deras teorier är det.

Under de senaste tio åren har nationalekonomisk teori utvidgats till att inkludera tidsinkonsistenta preferenser. Tidsinkonsistenta preferenser slår in en kil mellan val och preferenser på ett sätt som tidigare varit främmande för nationalekonomer. Detta ger direkt en teoretisk grund för politiska ingrepp gällande allt från pensionssparande till beskattning av onyttig mat som tidigare varit svåra, eller omöjliga, att förena med nationalekonomisk teori.¹ En nationalekonom utrustad med en teori med tidsinkonsistenta preferenser kommer sannolikt att dra annorlunda slutsatser än en nationalekonom som inte utgår från en teori med tidsinkonsistenta preferenser. Detta vågar jag hävda gäller oavsett om man ser nationalekonomisk teori som ett förutsägelseinstrument, en approximation av verkligheten eller som en verktygslåda.

Robert Östling är civilekonom och doktorand i nationalekonomi på Handelshögskolan i Stockholm. Hans forskningsintressen ligger framförallt inom beteendekonomi och spelteori. robert.ostling@hhs.se

¹ Med detta menar jag förstås inte att tidsinkonsistenta preferenser med automatik motiverar vissa politiska ingrepp, men att de tillför en teoretisk premiss som i kombination med värderingar kan motivera politiska ingrepp som förut inte kunde motiveras på samma sätt. Ett annat sätt att se på saken är att tidsinkonsistenta preferenser har utvidgat det nationalekonomiska språket och gjort det möjligt att uttala påståenden som tidigare inte kunde uttalas. I vardags-språket finns sedan länge ett sätt att säga att människor ibland gör sådant de inte vill, till exempel när missbrukare tar den drog de är beroende av, medan nationalekonomer länge inte hade något sätt att uttrycka påståenden om att ”göra något man inte vill”.

Detta exempel illustrerar att teorier kan vara ideologiskt relevanta genom att lyfta fram vissa delar av verkligheten och därigenom ge stöd för en viss ideologi. Teorier kan alltså spela en stor ideologisk roll och det är därför inte tillräckligt att studera huruvida nationalekonomer är ideologiska i den betydelse Lind ger begreppet. Som nationalekonom är det förstås bekvämare att endast kritisera nationalekonomer för att vara ideologiska – det är svårare att värja sig mot en kritik som gäller de (enda?) teorier vi har lärt oss och använder oss av.

Lind påpekar också att jag diskuterar mikroekonomisk teori, men trots detta använder mig av begreppet nationalekonomisk teori. Det vore förvisso mer rättvisande att genomgående ha använt mikroekonomisk teori i min artikel, men å andra sidan gäller mina resonemang även mycket makroekonomisk teori eftersom den numera till stor del bygger på mikroekonomiska fundament. De återstående delarna av nationalekonomisk teoribildning är ganska begrän-

sade och jag anser därför inte att jag har använt begreppet nationalekonomisk teori på ett särskilt bedrägligt sätt.

När det gäller Mikael Stenkulas kommentar (Stenkula 2005) till min artikel har jag varken mycket att tillägga eller invända mot. Stenkula för en intressant diskussion kring begreppet konstruktiv teori eller "The Art of Economics". När det gäller konstruktiv teori kan det vara svårt att skilja på vad som är positivt och normativt och Stenkulas distinktion är därför klargörande. Detta är förstås extra viktigt eftersom nationalekonomin är en konst som vi alla vill behärska.

REFERENSER

Lind, H (2005), "Vad är det egentligen som är ideologiskt?", *Ekonomisk Debatt*, årg 33, nr 3, s 57–58.

Stenkula, M (2005), "Nationalekonomi: ideologisk vetenskap eller vetenskaplig ideologi?" *Ekonomisk Debatt*, årg 33, nr 4, s 69–74.

Östling, R (2005), "Är nationalekonomin ideologisk?", *Ekonomisk Debatt*, årg 33, nr 2, s 6–18.